నాడు - నేడు

1

ఆపల్లెటూరు పేరు ఫలానా అని చెప్పటం అనవసర మనిపిస్తుంది. ఎందుకంటే దాన్ని ఏ పేరుపెట్టి పిలిచినా ప్రమాదం లేదు. ఆపల్లెటూరూ అన్నిపల్లెటూళ్ళ లాటిదే. అంటే సినిమాల్లోనూ, కావ్యాల్లోనూ స్వర్గసీమ అనుకోవటం చాలా పొరపాటు. అది దానధర్మాల కిల్లుకాదు. కక్షలకీ స్పర్ధలకీ పుట్టిల్లు! ఆవూళ్లో ఎందరు మనుషు లున్నారో అన్ని పార్టీలున్నయ్యంటే అతిశయోక్తి కావచ్చును కాని అసత్యం మాత్రంకాదు. ఎవరినోట విన్నా ఇంకోమనిషిని గురించిన దుష్ప్రచారం తప్ప మరొకటి వినబడదు. ఎవర్ని కదలించి చూసినా స్వార్థపు గుట్టలూ, స్పర్థల పుట్టలూ, కనిపిస్తయ్. ఏదోపార్టీకి చెందని మనుషులు మచ్చుకి ఒకళ్ళుకంటె ఆవూల్లో దొరక్కపోవచ్చు. ఆ పల్లెటూళ్ళో వెరే పనీ పాటా లేనట్లు కడవ చంకన బెట్టుకొని నూతికో చెరువుకో నీళ్ళకు బయలు దేరి దారిలో ప్రణయకలాపాలు సాగించే పడుచులు అసలే కనిపించక పోవచ్చును. అంతమాత్రాన అదొక పల్లెటూరు కాదనటానికి వీల్లేదుమరి. మళ్ళీ మాట్లాడితే ఆ పల్లెటూరి లోనే అన్ని పల్లెటూళ్ళూ మనకి కనిపిస్తయ్యంటాను.

ఆ వూళ్ళో ఏ పార్టీకి చెందని వ్యక్తి ఒక్క దామోదరమే. అందుకే దామోదరమంటే అన్ని పార్టీలనాయకులకీ కడుపుమంట. ఏ తగాదాలలోనూ ఆయన చెయ్యి చేసుకోడు.

ఊళ్లో పంచాయితీబోర్డు ఎన్నికలొస్తే ఎటూ తనవోటు వెయ్యకుండా ఆనాడు ఊళ్ళో నేలేకుండా వెళ్లిపోతాడు. ఎన్నికల జ్వరం చల్లారేదాకా మళ్ళీ ఊళ్ళోకి తిరిగి రానేరాడు. కనకనే ఆయన మీద ఊళ్ళో కథానాయకులందరికీ అరికాలి మంట.

కాని దామోదరం ఇంటిముందు వేపచెట్టుకొమ్మల్లో త్రివర్ణపతాకం ఎగురుతూ వుంటుంది. ఆపతాకం ఊళ్లో ఇంకే పెంకుటిళ్ళమీదా, మేడలమీదా, ఎగరని రోజుల్లో కూడా దామోదరంగారి భవంతిముందు గాలిలోగర్వంగా కదులుతూ వుండేది. ఆ జెండాని చేత్తో పుచ్చుకోటానికి గుండెలు పీచు పీచుమనే రోజుల్లోకూడా దామోదరంగారి వేపచెట్టు కొమ్మల్లో నిర్భయంగా త్రివర్ణ పతాకం నాట్యం చేసేది. ఆపతాకం దామోదరంగారు భవనాల్లో నివసించినా, పెంకుటింట్లో కాపురమున్నా, చివరికి పూరిగుడిసెలో కాలం వెళ్ళదీస్తున్నా తన నాట్యం నిర్విఘ్నంగా సాగిస్తోంది. దామోదరం ఒకనాడు ఆవూళ్ళో లక్షాధికారి అన్న సంగతి కొద్దిమందికి మాత్రమే గుర్తుంది. ఆరోజుల్లో డబ్బుని ఎంత నిర్లక్ష్యంగా ఇతరుల మేలుకోసం వెదజల్లాడో తెలుసుకోవాలంటే ఆ వూళ్ళో పాఠశాలని అడిగినా, వైద్యశాలని అడిగినా, చెరువు గట్టున ఉన్న ధర్మశాలని అడిగినా, రేవులోతీర్చి దిద్దుకుంటున్న సిమెంటు మెట్లని అడిగినా వెయ్యి గొంతులతో చాటి చెప్పగలవు. ఒకప్పుడు తామరతోనూ, నాచుతోనూ పెన వేసుకుపోయి మురికిగుంటలాగా అన్నిరోగాలకీ ఆలవాలంగా వుండే ఆ కొలను ఇవాళ తేటనీటితో తొణికిసలాడటానికి

కారణం కూడా దామోదరంగారి ఔదార్యమే. చెఱువుకి మాన్యంవున్నా, దాన్ని స్వార్థపరులు నిరంకుశంగా అనుభవిస్తుంటే చేతిడబ్బు వేసుకుని దామోదరంగారు బాగుచేయించారు. ఏ ఏటా తరుణంలో చెఱువుకి నీళ్లు పట్టించటం ఆయన వంతూ, ఏడాదిపొడుగునా తాగటం మిగతావాళ్ళ వొంతూ! ఊరు బాగుచెయ్యాలని ఇన్ని విధాల పాటుపడినా ఆయనకి దక్కిన ప్రతిఫలం ఏముంది? అనారోగ్యం, దరిద్రం అనాదరణ. మనుషులు శిశువులకంటే వెర్రివాళ్లు. పాలిచ్చే తల్లి చన్ను శిశువుకొరికితే, తన మేలుకోరేవాణ్ని ఏవగించుకుంటాడు మనిషి!

ఈనాడు దామోదరం స్థితి చితికిపోయింది. పువ్వుల మ్మిన వూళ్ళో నే పుడకలమ్మ వలసి వచ్చింది. ఆర్థిక స్థితితో పాటు శరీరస్థితి కూడా అన్ని ఉద్యమాల్లోనూ ముందుకు దూకి చెఱసాలల్లో ఏళ్ళ తరబడి కుమిలిపోవటం వల్ల పూర్తిగా చెడిపోయింది. అయినా ప్రతిరోజూ ఉదయంపూట మూడుగంటలసేపు నూలువడకటం మానెయ్యలేదు. తుమ్మెదలు ఝుంకరించినట్లు చర్ఖా ప్రతిరోజూ మోగుతూనేవుంది. జీవితంలో ఎన్ని దెబ్బలు తిన్నప్పటికీ, పరిస్థితి ఎంత తారుమారైనప్పటికీ దామోదరం ముఖంలో శాంత గంభీరముద్ర చెదరిపోలేదు. ఆయన పెదవులమీద మధురదరహాసం మాసిపోలేదు. తనమీద ఇతరులు ఎంత నిర్లక్ష్యం ప్రదర్శించినా తనుమటుకు అందరినీ ఆప్యాయంగా ఆప్తబంధువుల్లాగా పలకరిస్తాడు. ఎవరికి ఏ బాధవచ్చినా ఆయన దగ్గరకి పరిగెత్తికెళ్ళి ఉచితంగా తెల్లమాత్రలు తెచ్చుకుని తియ్యగా మింగు

తారు. ఆయన ఇచ్చే మందులు తియ్యగా వుంటయ్. కాని ఆయన మనస్సు అంతకంటె తీపిగా వుంటుంది!

అనాదినుంచీ ఆవూళ్ళో దామోదరమే కాంగ్రెసు సంస్థకి ధ్వజస్తంభం. ఆయన పేరు చెప్పుకునే చాలామంది వినాయకులు నాయకులై పదవులు సంపాదించుకున్నారు. ఆయనకి పదవులకోసం పాకులాడటమంటే అరికాలిమంట. చేతనైతే ప్రతిఫలం కోరని సేవచెయ్యాలి, లేకపోతే చేతులు ముడుచుకుని కూచోవాలని ఆయన దృఢ విశ్వాసం.

కాని ఇటీవల దామోదరంగారు వృద్ధాప్యంవల్ల ఇల్లు కదలటం మానేశారు. భగవద్గీత చదువుకుంటూ, చర్ఖా తిప్పుకుంటూ, బీదసాదల కష్టసుఖాలు విచారిస్తూ కాలక్షేపం చేస్తున్నాడు. ఈయన గాంధిజీ చేదస్తశిష్యుల్లో ఒకడని చెప్పి తమకి ఎన్నికలప్రచారానికీ, పదవుల మంతనాలకీ పనికిరాడని వినాయకులు తీర్మానించుకున్నారు. చెట్టెక్కగానే నిచ్చెన తన్నేసినట్లు ఆయన పలుకుబడిని ఉపయోగించుకొని పెద్ద వాళ్ళయిన పెద్దమనుషులు ఆయన్ని చిన్నచూపు చూడటం మొదలుపెట్టారు. అయినా దామోదరం వాళ్ళ ప్రాపకం కోసం ఏప్పుడూ పాకులాడలేదు. దేవుడికి తప్ప మరెవరికీ జంకని మనిషి. కనక దామోదరం ఎవరినీ లక్ష్యం చేయ లేదు. తన దారిన తానుపోతూ, ఇంకెవరి దారికీ అడ్డుపో కుండా బదకటమే అయన పద్ధతి.

దామోదరం రాజకీయాలకి ఎడంగా తొలగిపోవటం వల్ల ఫాక్టరీ బసవయ్య ఆ పల్లెకి సాటిలేని మేటి కాంగ్రెసు నాయకుడై పోయాడు. పొరుగూరునించి ఏనాయకుడొచ్చినా

ఘనమైన స్వాగతాలు, విందులూ, సన్మానపత్రాలు ఇస్తాడు. డబ్బువిరజిమ్మేసి వొచ్చినవాళ్ళు తిరిగివెళ్ళేదాకా స్తోత్రాలు చేస్తూకూడా కూడా నడుస్తాడు.

బసవయ్య చేతులో కానీలేని రోజుల్లో దామోదరమే డబ్బు ఇచ్చి వడ్లమర పెట్టించాడు. ఆడబ్బు బసవయ్య తిరిగి ఇవ్వాలనీ అనుకోలేదు; దామోదరం తిరిగి పుచ్చుకోవాలనీ అనుకోలేదు. భాగ్యచక్రం తిరిగింది. బసవయ్య కుబేరుడు; దామోదరం కుచేలుడు!

మొదట్లో బసవయ్య కృతజ్ఞత అనే జబ్బుతో కొన్నాళ్ళు బాధపడ్డాడు. తన భాగ్యానికంతకీ దామోదరమే కారకుడని నమ్మాడు. కాని ఈరోజు చేతులో కానీ లేని దామోదరంతో నోరు విప్పి మాట్లాడటమే తన పరువు ప్రతిష్టలకి భంగమనిపిస్తుంది. ఎన్ని ఇక్కట్లు వచ్చినా, ఎన్ని చిక్కులువచ్చినా దామోదరం బసవయ్య దగ్గర చెయ్యిచాచి ఎరుగడు. దమ్మిడీ చేతులో లేనివాడికక్కూడా ఎందు కింత తలపొగరని బసవయ్య బొజ్జ నిమురుకుంటూ ఎన్నో సార్లను కున్నాడు. అయినా కాంగ్రెసంతటి మహాసంస్థే తనమీద ఈనాడు ఆధారపడి వున్నప్పుడు దరిద్ర దామోదరంతో మాట్లాడాల్సిన అవసరం తన కేముంది? ఇప్పుడు దామోదరాన్ని గురించి 'వాడు' అని ఏకవచన ప్రయోగంచేసి "వాడున్నంతకాలం మన వూరు బాగుపడదు" అని సిద్ధాంతంగా నొక్కి చెబుతాడు బసవయ్య. తెల్లవారి లేస్తే తెల్లటోపీల పెద్దలు చిన్నకార్లూ, జీపుకార్లూ వేసుకుని తన చుట్టూ తిరు

గుతూ వుంటారు. ఇదంతా చూస్తుంటే బసవయ్యకి ఈ ధరా చక్రమంతటికీ తనే ఇరుసయినట్లూ అది తనచుట్టూ గిర గిరా తిరుగుతున్నట్లూ అనిపిస్తుంది.

మనుషులు గడిచిన సంగతులు ఇట్టే మరచిపోతారు. ఈనాడు ఖద్దరుటోపీ, పంచా, లాల్చీ విడవని బసవయ్య వదే ళ్ళకి మునుపు గ్లాస్గోమల్లు తప్ప కట్టేవాడు కాడు. ఆయన ఇంట్లోనూ మిల్లులోనూ రాజుగారి బొమ్మలుండేవి. ఊరంతా జాతీయజెండా ఎగరేసినా ఆయన ఇంటిమీదా, ఫ్యాక్టరీ మీదా ఎన్నడూ, జెండా ఎగిరిన పాపాన పోలేదు. అంతే కాదు. గాంధీ పేరు వింటే బసవయ్యకి గంగ వెర్రులెత్తేవి. ఆగస్టుఉద్యమంలో అందరు కుర్రాళ్ళతోపాటు తన కొడుకూ కాలేజి మానేసి ఇంటికొస్తే అన్నంపెట్టక, చావగొట్టి, వెంట బెట్టి తీసికెళ్లి బలవంతాన కాలేజిలో దింపివచ్చాడు. మిల్లులో పనిచేసే కూలీ లెవరైనా ఖద్దరు కడితే చాలు కారాలూ మిరియాలూ నూరేవాడు. అంతే కాదు, దామోదరం కుటుంబం వూళ్లో వుండటం అనర్థదాయకమనీ, వాళ్ళవల్ల స్వరాజ్యం వెర్రి అందరికీ అంటుకుంటుందనీ ప్రభుత్వానికి విన్నవించిన విధేయ సేవకుడు బసవయ్య!

ఇంతెందుకు? జాతీయోద్యమ ప్రబల విరోధియైన బసవయ్య జాతీయ ప్రభుత్వపు ప్రాణమిత్రుడై పోయాడు. వేషం మార్చేశాడు. ఇనప్పెట్టెలో డబ్బుతోపాటు శరీరం కూడా పెరుగుతోంది. కోరాఖద్దరు లాల్చీలోంచి బసవయ్య లంబోదరం దోబూచులాడుతూ వుంటుంది. ఆగస్టు పది

హేను అర్ధరాత్రి అమావాస్యనాడు స్వరాజ్యం వచ్చేసరికి ఆ వూళ్ళో దాన్ని సంరక్షించే భారమంతా బసవయ్య భుజ స్కంధాలమీద పడింది. మునుపు ప్రభుత్వవిరోధులైన దేశ భక్తులని ఎంత నిఘాగా పట్టియిచ్చాడో ఇప్పుడుకూడా అంత భక్తిశ్రద్ధలతోటి కమ్యూనిస్టులని వేటాడటంలోనూ, అధికా హారోత్పత్తి కోసం విరివిగా చెట్లు నాటటంలోనూ, ఒక టేమిటి అన్నివిధాలా జాతీయప్రభుత్వానికి నమ్మిన బంటుగా నడుచుకుంటున్నాడు.

ఇప్పుడు బసవయ్య వూళ్ళో 'తానా' అంటే మిగతా వాళ్ళు 'తందానా' అంటారు. ఆయన్ని కాదని ఆ గడ్డమీద బతకటం దుర్ఘటం. పంచాయితీ బోర్డు మొదలుకొని పార్ల మెంటు ఎన్నికలదాకా బసవయ్యగారి మాట చెలామణి అవుతోంది. ఆయనతో ఏ స్వల్పమైన తగాదా వచ్చినా వాణ్ని కమ్యూనిష్టుగా నిరూపించి ప్రభుత్వానికి అతిథిగా పంపితేగాని ఆయనకి నిద్రపట్టదు. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే ఇప్పుడాగ్రామానికి బసవయ్య మకుటంలేని సార్వభౌముడు.

2

కారుమోత వినపడగానే వూళ్ళోజనమంతా తండోప తండాలుగా పొలాల్లోకి పారిపోయి దాక్కుంటున్నారు. కాళ్ళలో శక్తివున్నంతవరకూ వెనక్కి తిరిగి చూడకుండా ఎవరిమట్టుకు వాళ్ళు దూరంగా పారిపోతున్నారు. అప్పటికీ రెండుమూడుసార్లు మలబారుపోలీసుల లాఠీదెబ్బలు రుచిచూసి

వుండటంచేత మిలిటరీ లారీఅంటే గ్రామస్తులందరికీ సింహ స్వప్నమైపోయింది.

ఆరోజు లారీ సరాసరి బసవయ్య భవంతిముందే ఆగింది. ఈమధ్య ఆగ్రామ మునసబు చనిపోవటంచేత ఆ పదవికూడా బసవయ్యకే లభించింది. ఇప్పుడు గ్రామంలో ఆయనమాటకు తిరుగు లేదు.

పారిపోకుండా ఊళ్ళో మిగిలివున్న ముసలివాళ్ళనీ, ఆడవాళ్ళనీ మునసబుగారింటికి లాక్కువచ్చారు. బసవయ్య మీసాలు మెలి వేసుకుంటూ అందరిప్రాణాలు తన చేతుల్లోనే వున్నవన్న ధీమాతో వచార్లుచేస్తున్నారు. "చెప్పండి. నిజం చెప్పండి మీవంటిమీద ఒక్క దెబ్బపడకుండా చూస్తాను. ఆ చాకలి చంద్రాయి ఎక్కడ దాక్కున్నాడో చెప్పండి. లేకపోతే మీ ప్రాణాలు దక్కవు" అని గర్జించాడు. భయంతో వణికిపోతూ అక్కడ గుమిగూడిన వాళ్ళందరూ మాకు తెలియదు మొర్రో అని మొరపెట్టుకుంటున్నారు. అందరి గుండెల్లో రైళ్ళు పరిగెడుతున్నయ్. ఇంకొద్దిసేపట్లో ఎప్పటి మాదిరి లాఠీలతో బాదటం మొదలైతే తమ పని ఏం కావాలి? తమరు ఏమీ ఎరగని నిరపరాధులు. తమని ఎవరు కాపాడుతారు?

ఇంతలో ఛాతీ విరుచుకుంటూ "ఇదిగో వచ్చాను. ఎందుకు నాతో పనివొచ్చిందో చెప్పండి" అంటూ చాకలి చంద్రాయి తోసుకుంటూ ముందుకి వచ్చాడు. అక్కడికి బలవంతాన లాక్కువచ్చిన వాళ్ళందరూ అమయ్య అని పెద్ద నిట్టూర్పు విడిచారు.

"నేను ప్రభుత్వానికి విరోధినని రుజువు చెయ్యండి బసవయ్యగారూ? తరవాత నన్ను మీరేం చేసినాసరే" అని చంద్రాయి సవాలుచేశాడు. ఎల్లాగైయినా వీణ్ని వూళ్లో నించి పంపిస్తేనేగాని బసవయ్యకి మనశ్శాంతి వుండదు. చంద్రాయి శాస్త్ర చదువుకున్నవాడు గనక జనాన్ని పోగు చేసి పత్రిక చదివి వినిపిస్తాడు. బసవయ్యగారికి వక్కతాళం వెయ్యడు. రొమ్ము విరుచుకుని తిరుగుతాడు. కాని పోలీసు అధికారి ముందు సవాలుచేసి అడిగేసరికి బసవయ్యగొంతున పచ్చి వెలక్కాయపడింది. అయినా తడుముకోకుండా "వీడు పెద్ద నాయకుడు. వీడు వూళ్ళోవుంటే గ్రామంలో శాంతి భద్రతలు వుండవు" అని బిగ్గరగా అన్నాడు.

"అబద్ధం ఇదంతా అబద్ధం. చంద్రాయి ఒకళ్ళ జోలికి పోడు. ఉప్పు సత్యాగ్రహంలో లాఠీదెబ్బలుకూడా తిన్నాడు. వాడివల్ల గ్రామానికి మేలేకాని, కీడు ఏనాడూ వాటిల్లదు. అని గంభీరస్వరం వినిపించింది. అంతా వెనక్కి తిరిగి దామోదరం అక్కడికి రావటం చూసి ఆశ్చర్యపడ్డారు.

"ఎవరు నువ్వు?" అని అధికారి ఠీవిగా అడిగాడు.

"నేనొక ప్రజా సేవకుణ్ని. అమాయక ప్రజలని విచక్షణలేకుండా హింసించవద్దని విన్నవించటానికి వచ్చాను"అని దామోదరం ముందుకి నడిచాడు. అధికారి ఎంతో గౌరవించి తన పక్కన కూచోబెట్టుకుని చాలాసేపు దామోదరంతో ముచ్చటించాడు. ఇదంతా వింటూ ఇంగ్లీషురాని బసవయ్య కొరకొరలాడుతూ కాలికాలిన పిల్లిలాగా అటూ ఇటూ

తిరిగాడు. తన ఇంట్లోనే తన కింత తలవంపు జరిగినందుకు మంటలు మండిపోతున్నాడు.

కొంచెంసేపట్లో వచ్చిన మిలిటరీలారీ తిరుగుదారి పట్టింది. ఎవరికీ దెబ్బలు తగల్లేదు. అంతా లోపల పొంగి పోయి ఇదంతా దామోదరంగారి వల్లనే జరిగిందని ఆయన్ని వేనోళ్ళ పొగడటం మొదలుపెట్టారు.

ఇంటికి తిరిగివెళ్తూ దామోదరం "ఏం బసవయ్యా! అంతా క్షేమమా?" అని మామూలుగా ఆప్యాయంగా పలకరించాడు. బసవయ్య వినిపించుకోనట్లుగా ముఖంతిప్పుకుని వెళ్లిపోయాడు.

తోక తొక్కిన తాచులాగా బసవయ్య మనస్సు బుసలుకొడుతోంది. తనమీద ఇంగ్లీషులో అధికారికి దామోదరం ఏం చెప్పాడో! ఈ దామోదరాన్ని వూళ్ళోంచి వెళ్ళగొడితేగాని తనకి స్థిమితంగా వుండదు. ఎలాగైనాసరే ఈ శత్రువుని చుటుపట్ల లేకుండా తరిమివెయ్యాలి. ఈ మంట ఎల్లా చల్లారుతుంది?

3

ఆరోజు వూళ్ళో పెద్దసభ జరిపారు. బసవయ్య దానికి అధ్యక్షత వహించాడు. తిండి దొంగల భరతం పట్టాలనీ, దొంగబజారు రూపుమాపాలనీ, అధికాహారం ఉత్పత్తి చెయ్యాలనీ వేదికమీదనుంచి అధ్యక్షులు దీర్ఘంగా గంభీరంగా ఉపన్యసించారు: ఆ సభలో ఏదో ఒకమూల దామోదరం ఒదిగి కూచుని అంతా వింటున్నాడు. సభ కొంచెంసేపటికి ముగుస్తుందనగా, బసవయ్య గొంతులో మార్దవాన్ని

నింపుతూ "అనాదినుంచీ ప్రజాసేవలో తలనెరిసిన పెద్దలు దామోదరంగారు ఈ సభకు విచ్చేయటం మన అదృష్టం. వారు నాలుగు ముక్కలు మాట్లాడాలని కోరుతున్నాను" అన్నాడు, జనం ఎంతో ఒత్తిడిచేశారు. అంతా చాలా బతిమాలుకున్నారు. కాని దామోదరం మాత్రం కూచున్న చోటినుంచి కదల్లేదు; నోరు మెదపలేదు. సభ ముగిసే సమయంలో ఒక ఖాదీవాలా లేచి "మహాజనులారా! వచ్చే ఎన్నికల్లో పచ్చపెట్టెలోనే మీ వోటు వెయ్యాలి. మన నియోజక వర్గం తరఫున అద్వితీయ ప్రజాసేవకులు, బసవయ్యగారు నిలబడతారు. వారిని గెలిపించే భారం మీది..." అని ప్రచారానికి పూనుకోగానే దామోదరం లేచి వెళ్ళిపోయాడు ఆయనతోపాటు చాలామంది లేచి వెళ్ళి పోయారు. ఇల్లా లేని వెళ్ళిపోవటం బసవయ్యకి రేగిన పుండుమీాద కారం జల్లినట్లుగా అనిపించింది. దామోదరాన్ని మళ్ళీ లేవకుండా అథః పాతాళానికి తొక్కివేసే తరుణంకోసం బసవయ్య తహతహలాడుతున్నాడు.

ఇల్లావుండగా ఒకరోజున ఊళ్ళో ఏనోట వున్నా అదే మాట. కార్తీకమాసంలో కూలీనాలీ చేసుకునే బీద జనం ఊళ్ళో ధాన్యపుగింజ దొరక్క గిజగిజలాడి పోతున్నారు. మోతుబరిరైతులు గాదెలకి తాళాలు బిగించుకున్నారు. అటువంటి సమయంలో దామోదరం తన దగ్గరున్న పుట్టెడు ధాన్యమూ అడిగినవాళ్ళందరికీ పంచి పెట్టాడు. వాళ్ళ ఆనందానికి పట్ట పగ్గాలు లేవు. ఆయన్ని దానకర్ణుడనీ, అటువంటి మహరాజు ఈ కలిలోనే లేడనీ జనమంతా కొనియాడారు.

ఆయన వాళ్ళ దగ్గిర కంట్రోలు ధర మించి కానీకూడా పుచ్చుకోలేదు. ఆ సమయంలో అమ్మినా ధర్మంగా ఇచ్చినట్లే జనం పొంగిపోయారు.

ఈ సంగతి వినగానే బసవయ్య అగ్గిలాగా మండిపోయాడు. దామోదరం బీదసాదలని వశం చేసుకుని గ్రామంలో క్రమేణా గొప్ప విప్లవాన్ని లేవతీస్తాడనీ, ఆ కార్యక్రమానికి ఇది మొదటి మెట్టనీ బసవయ్య రుసరుసలాడాడు. ఎల్లాగైనాసరే దామోదరం దరిద్రంవల్ల కాంగ్రెసు సిద్ధాంతాలని విడనాడి కమ్యూనిస్టవుతున్నాడని బసవయ్యకి తోచింది, దామోదరం ధరించే ఖాదీ తిప్పేచర్ఖా, అన్నీ కపటనాటకాలనీ, లోపల విప్లవభావాలున్నయ్యనీ, అందుకనే ఆనాడు అధికారిముందు చాకలి చంద్రాయిని సమర్థించాడనీ బసవయ్య తలపోశాడు. ఈ శత్రువుని హతమార్చితీరాలని పట్టుపట్టాడు. ఇప్పుడు పగ తీర్చుకునే ఉపాయం కూడా స్పష్టంగా అతనికి గోచరిస్తోంది.

అయినా ముందు దామోదరాన్ని ఒకసారి కలుసుకుని మంచిమాట చేసుకోవాలనిపించి బసవయ్య అప్రయత్నంగా దామోదరం ఇంటికి బయలుదేరాడు. ఎప్పటి మాదిరిగానే దామోదరం ఎంతో అప్యాయంగా సత్కరించాడు. బసవయ్య గొంతు సవరించుకుని "మనలో మనకెందుకీ తగూలు?" అన్నాడు. "నాకు నీతో తగూయేమిటి?" అని దామోదరం నవ్వుతూ అన్నాడు.

"నువ్వు కోరినంత ధన మిస్తాను. ఈ స్థలంలో నీకో పెద్ద భవంతి వేయిస్తాను. నీ పిల్లలకి చదువులకీ, పెళ్ళిళ్ళకీ అయిన ఖర్చంతా భరిస్తాను–"

"ఎందుకు బసవయ్యా! నామీద నీకింత దయ?" "ఏం లేదు, ఇంత దీనావస్థలో నువ్వుండటం చూస్తుంటే కడుపు తరుక్కుపోతుంది." అని బసవయ్య మొసలి కన్నీళ్ళు తుడుచు కున్నాడు.

"దాసికింత విచారపడటం దేనికి? ఓడలు బళ్లు, బళ్ళు ఓడలు! ఏదో పనిమీద వొచ్చినట్లున్నావ్?"

"అవును. రేపటి ఎన్నికల్లో నన్ను గెలిపించేభారం నీ మీద పెడుతున్నాను. నీ పలుకుబడి వుపయోగించి నన్ను గెలిపిస్తే నీకు కోరినధనమిస్తాను–"

"ఆపని ఎన్నటికీ నావల్ల కాదు. అనవసరంగా నామీద ఆశలుపెట్టుకోకు,"

"పోనీ నీవోటయినా నాకిస్తావా?"

"అసంభవం"

"అయితే ఇదే ఆఖరిమాటా? ముందువెనకలాలోచించుకో. అనవసరంగా అవకాశాన్ని జారవిడుచుకోకు. తర వాత పస్తాయించి లాభంలేదు."

"ముమ్మాటికీ ఇదే నా నిశ్చయం."

"అయితే కాసుకో. నాపగ తాచుపాము పగ! నన్ను కాదని నువ్వీవూళ్ళో నిమిషం బతకగలవా? చూస్తాను కాసుకో!"

"దైవం ఏన్నాళ్ళు నన్ను బతకమని శాసించాడో అన్నాళ్ళూ బతుకుతాను. నాకేం భయంలేదు. బసవయ్యా జంకటం పిరికిపందల లక్షణం ?"

"దగ్గరికొచ్చినయ్ లే నీరోజులు" అంటూ బసవయ్య చరచరా వెళ్ళిపోయాడు.

4

ఆ పుకారు దామోదరానికికూడా వినిపించింది. వూళ్లో గింజదొరక్క జనం అలమటిస్తుంటే బసవయ్యగారి లారీ రాత్రిపూట ఉత్తరాదికి ధాన్యం తోలుకుపోతున్నది. అక్కడ బస్తా యాభైదాకా అమ్ముతోందిట. ఈదొంగలాభాలన్నీ ఖద్దరు లాల్చీచాటున దాక్కుంటున్నయ్.

దీని నిజానిజాలు తేల్చాలని దామోదరం గట్టిగా సంకల్పించాడు. ఎవరికీ చెప్పకుండా ఇంట్లో అంతా పడుకున్నాక చేతులో బాణాకర్ర, ఇంకో చేత్తో టార్చిలైటూ పుచ్చుకుని వూరిబైట మర్రి చెట్లచాటున కూర్చున్నాడు. ఎవరినీ తోడు తీసుకురాలేదు. ఆయనకి దైవమే అంగరక్ష అని విశ్వాసం.

దూరంనుంచి లారీమోత వినపడింది. దామోదరం లేచి నిలబడ్డాడు. లైట్లు మసకగా కనిపిస్తున్నయ్. వెళ్ళి దారికడ్డంగా నిలబడ్డాడు. గుండెలు దడదడలాడుతున్నాయ్. వేగంగా లారీ దగ్గిరకొచ్చేస్తోంది. ఇంకొక్కగజం దూరంలో వుండగా టార్చిలైటు వెలిగించి "ఆపు. ఆపండి" అని బిగ్గరగా కేకవేశాడు. లారీ రక్కన ఆగింది, లోపలినించి మనుషులు కర్రలతో మీదికిదూకారు.

"అమ్మా!" అన్న అరుపు అర్థరాత్రి నిశ్శబ్దాన్ని చీల్చి వేసింది.

టార్చిలైటు వెలుతురు ముఖంమీద పడింది. "బ-స వ-య్యా" అంటూ దామోదరం కళ్ళు తేలవేశాడు, చిట్లి పోయిన దామోదరం తలలోంచి చిందిన రక్తం బసవయ్య లాల్చీమీద సరిగా గుండెలదగ్గర పెద్దడాగుగా పడింది.

"రామ...రామ" అంటూ దామోదరం ఆఖరి ఊర్పు విడిచాడు.

దామోదరం చేతిలోంచి పట్టుతప్పి కిందపడిపోయిన టార్చిలైటుకిరణాలు సూదుల్లాగా బసవయ్యని గుచ్చుతూ, అతని మనస్సులోకి చొచ్చుకుపోతున్నయ్. ఆకాంతి తన హృదయాంతరాళాలలోకి అగ్నిజ్వాలలాగా చొరబడుతోంది.

కేకవిని జనం గుంపులుకూడేలోగా బసవయ్యా, అను చరులూ పారిపోయారు. కాని దామోదరం చేతులోంచి జారిపడిపోయిన టార్చిలైటుకాంతి మటుకు బసవయ్యని వెన్నంటి తరుముతునేవుంది.

—★—